

KÖNYV KÖNYVTÁR KÖNYVTÁROS

From the contents

- Gyula Nagy:* University library – more than places of authentication (4)
Katalin Farkas – Judit Kőszeginé Tóth: Cataloguing of early printed books of
Sárospatak Roman Catholic Ecclesiastical Collection.
Collaboration between institutions and librarians (21)
László Garamvölgyi: Virtual library card at the Eötvös Loránd University (43)

Cikkeink szerzői

Farkas Katalin, az SZTE Klebelsberg Kuno Könyvtára régi könyves könyvtárosa; *Garamvölgyi László*, az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár Informatikai és Fejlesztési Osztályának osztályvezető-helyettese; *Kiss Attila István*, az FSZEK EFOP Projektiroda szaktanácsadó-koordinátora és disszeminációs munkatársa; *Kőszeginé Tóth Judit*, a sárospataki Római Katolikus Egyházi Gyűjtemény könyvtárosa; *Nagy Gyula*, az SZTE Klebelsberg Kuno Könyvtára főigazgató-helyettese; *Nemes László*, az ELTE Irodalomtudományi Doktori Iskola Könyvtartudományi Doktori Programjának doktorandusza; *Sarlós Boglárka*, az FSZEK EFOP Projektiroda szaktanácsadó-koordinátora és disszeminációs munkatársa; *Sóron Ildikó*, az FSZEK régióigazgatója; *Tóth Judit*, az FSZEK EFOP Projektiroda csoportvezetője

Szerkesztőbizottság:

Bánkeszi Lajosné (elnök)

Dancs Szabolcs, Mezey László Miklós, Németh Márton, Rózsa Dávid, Szeifer Csaba

Szerkeszti:

Tóth Béla István

A szerkesztőség címe: 1827 Budapest I., Budavári Palota F épület; Telefon: 224-3797; E-mail: 3k@oszk.hu;

Internet: ki.oszk.hu/3k, epa.oszk.hu/01300/01367, facebook.com/konyvkonyvtarkonyvtaros

Közreadja: a Könyvtári Intézet

Felelős kiadó: **Fehér Miklós**, a Könyvtári Intézet igazgatója

Technikai szerkesztő: **Nagy László**

Borítóterv: **Gerő Éva**

Nyomta a NALORS Grafikai Nyomda, Vác

Felelős vezető: **Szabó Gábor**

Terjedelem: 8,25 A/5 kiadói ív.

Lapunk megjelenését támogatta az

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alap

Terjeszti a Könyvtári Intézet

Előfizetési díj 1 évre 4800 Ft. Egy szám ára 400 Ft.

HU-ISSN 1216-6804

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

28. évfolyam 9. szám

2019. szeptember

Tartalom

Szerkesztői előszó	3
<i>Könyvtárpolitika</i>	
Nagy Gyula: Egyetemi könyvtárak – több mint hiteleshely	4
<i>Műhelykérdések</i>	
Tóth Judit – Sarlós Boglárka – Kiss Attila István: Térhasználat és térbiztonság <i>Az én könyvtáramban:</i> fókuszban az online és offline akadálymentesítés	13
Farkas Katalin – Kőszeginé Tóth Judit: A sárospataki Római Katolikus Egyházi Gyűjtemény régi könyveinek katalogizálása. Együttműködés intézmények és könyvtárosok között	21
Sóron Ildikó: A hisztis olvasó is ember. Könyvtárhasználó típusok a biblioterapeuta szemszögéből	28
Nemes László: Könyvtári Nap – a tudás egy helyen	39
<i>WEB</i>	
Garamvölgyi László: Virtuális olvasójegy az Eötvös Loránd Tudomány- egyetemen	43

Nagy Gyula

Egyetemi könyvtárak – több mint hiteleshely¹

A 2019. évi könyvtáros vándorgyűlés, kihasználva a székesfehérvári helyszín által kínált egyik legkézenfekvőbb motívumot, a „Hiteles hely – mindenhol, mindenkinek” motót tűzte zászlajára. Kőfalvi Tamás szerint: „A hiteleshelyek a magyarországi joggyakorlat sajátos és hosszú életű intézményei voltak. Kialakulásuk szoros összefüggésben állt a magyar írásbeliség elterjedésével, valamint a jogi eljárások ezzel párhuzamos átalakulásával.”² Ugyanebben az írásában kiemeli a székesfehérvári színhely fontosságát a gyakorlatban: négy hiteleshely rendelkezett országos hatáskörrel, amelyből kettő fehérvári illetőségű (a helyi káptalan és a johannita konvent). Természetesen a hiteleshely motívumot átvitt értelemben használjuk a könyvtárakkal kapcsolatban: modern, változó világunk új könyvtári szolgáltatásait illetve ezzel az elnevezéssel. Egy felsőoktatási könyvtárban számos olyan szolgáltatás működik, amelynek célja a felhasználók azonosítása, bizonyos információk megerősítése, hitelesítése. A hitelesség narratívájába szintén jól illeszkedik a szerteágazó és egyre fontosabb szerepet betöltő, többretegű ismeretterjesztő tevékenység, továbbá a mindennapos felhasználóképzés, melyek a megbízható információszerezés stratégiájának alapját jelentik intézményeinkben.

A könyvtár mint a hiteleshely motívuma

A könyvtár hiteleshelyként való említése nem az idej vándorgyűlésen kezdődött, hiszen kizárólag az online elérhető szakirodalmi forrásokat áttekintve, nagyjából két évtizedes múltra nyúlunk vissza ennek a motívumnak a használata a könyvtárak tevékenységével kapcsolatban.

Rózsza György 2001-es, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának 175 éves évfordulójára írt tanulmányában már használja a kifejezést: „témafigyelés, idézetfigyelés, impact factor megállapítása, amelyben az MTAK a hiteles hely”³. Monostori Imre szintén előszeretettel használta a motívumot a 2000-es években, például 2002-ben született tanulmányának⁴ címében is megjelenik, ahol részletesen kifejti, hogy a könyvtárosok meg-

bízható, pontos és tartalmas információt képesek szolgáltatni a felhasználók számára. Ugyanő 2006. október 2-án konferenciát szervezett a 35. Komárom-Esztergom megyei könyvtári hét keretében *A könyvtár mint hiteles hely* címmel.

Nagy Gyula, Molnár Sándor és Kokas Károly az MIT (Massachusetts Institute of Technology) könyvtárának előzetes kutatási jelentésére reflektáló közös cikkében szintén tárgyalja a hiteleshely motívumát, miszerint a könyvtárak jövőjét illetően még fontosabb lesz ez a szerep: „Napjaink folyamatosan ömlő áhírei és az áltudományos tartalmak tömegei mellett a könyvtári háttér hitelesítheti az információt az internet tengerében, egy virtuális közösségi teret és keretet adhat, amiben alapvetően biztonságosabbnak, megbízhatóbbnak tekinthető az információ, mint általában.”⁵ Fehér Miklós előadásában⁶ szintén megjelenik a hiteleshely motívuma. Ezeket az említéseket felfűzve elmondható, hogy az idei vándorgyűlés ilyen módon tulajdonképpen az eddigi csúcspontját jelenti egy két évtizede bontakozó folyamatnak.

A könyvtár fogalmának kiterjesztése

Ha a *könyvtár mint hiteleshely* motívumának *hiteleshely* komponensét részletesen tárgyaltuk, érdemes néhány szót ejtenünk a másik komponens, a *könyvtár* jelentéstartalmának megváltozásáról is. Elmondható, hogy a 'könyvtár' fogalom mára bőven több jelentésréteget hordoz, mint az eredeti (könyvek tárolóhelye) jelentéstartalom. Számos olyan összefüggésben kezdte használni a társadalom, amelynek valójában semmilyen köze nincs a könyvekhez. Ilyen például az informatikai terminusként való használat (vö. mappa, directory), vagy a tradicionális könyvtármodellhez kevésbé kapcsolható, egyéni élettörténetek, életutak bemutatását megcélzó *élő könyvtár* vagy *élő szakma könyvtár* terminusban való megjelenése. A végleteket tekintve olyan meghökkentő példák is előfordulnak, mint a *fánk-könyvtár* (The Donut Library)⁷ vagy a *filmkönyvtár*⁸ (mindenféle könyves tartalom nélkül!). Elkerülve, hogy írásunk nyelvészeti értekezésbe forduljon, a kiragadott példákon keresztül csupán a 'könyvtár' fogalom folyamatos változására és egyre több jelentésréteggel terhelt használatára szerettük volna felhívni a figyelmet.

A 'könyvtár' fogalom kibővülése a szorosabban vett tevékenységi kör tekintetében is folyamatos, a rengeteg új típusú, a klasszikus papírkönyves modellbe kevésbé illeszkedő hibrid feladat miatt. A kérdéskör egyik szeletét jelenti az ezredforduló táján jellemző terminológiai útkeresés, amikor arról folyt a polémia, hogy mi a különbség, illetve az esetleges hasonlóság az online, digitális, elektronikus, virtuális könyvtárak között. Napjainkra a tudástár, tudománytár, adattár, dokumentumtár, archívum, repozitórium és más hasonló kifejezések túlléptek ezen a kérdéson. Ugyanakkor használatban maradt néhány, a 'könyvtár' kifejezéshez ragaszkodó megoldás is, például: képkönyvtár, médiakönyvtár, hangkönyvtár, zenekönyvtár – amelyeknek egyébként legalább annyira nincs köze az analóg könyves világhoz, mint a korábbiakban említett filmkönyvtárnak, talán mégis jobban hozzájuk szoktunk már.

Könyvtár és információs központ

Ami a hazai intézmények hivatalos elnevezéseit illeti, szintén nem mehetünk el a szándékolt jelentésbővítés mellett, amelyet elsősorban a megújuló öndefiníciókban lehet tetten érni. Számos, alapvetően hagyományos könyvtári tevékenységet (is) ellátó intézmény

elnevezésébe került be az utóbbi időben az információs központ utótag, valószínűleg azzal a szándékkal, hogy deklarálják a megszokott könyvtár elnevezéshez képest újonnan megjelent funkciókat. Hazánkban talán az első „információs központ” az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár volt, amely 1982-ben vette fel ezt a nevet.⁹

A teljesség igénye nélkül néhány további információs központ az elmúlt évtizedekből: az SZTE Klebelsberg Könyvtárnak otthont adó József Attila Tanulmányi és Információs Központ, MTA Könyvtár és Információs Központ, Neumann János Egyetem Könyvtár és Információs Központ, Dunaiújvárosi Egyetem Könyvtár és Információs Központ, Gödöllői Városi Könyvtár és Információs Központ. A felsorolt példák nagyobbik része ugyan az akadémiai szférához köthető, azonban megfigyelhető, hogy egyre több közművelődési könyvtár neve is kiegészül ezzel az utótaggal. Ugyanakkor néhány ellentétes előjelű esetről is be tudnánk számolni, ilyen volt például a Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Információs Központ és a Miskolci Városi Könyvtár és Információs Központ névváltoztatása, ahol kikerült a névből ez a forma.

Magam semleges módon viszonyulok az információs központ névalak használatához, bár középtávon a könyvtár és információs központ fordulat helyett esetleg egy kompaktabb megoldás kialakulását tartanám szerencsésnek a könyvtáraknak a jövő elvárásaihoz való adaptálódásának folyamatában. Erre viszonylag kicsi az esély, figyelembe véve az *information centre* és egyéb nyelvi változatok globális elterjedtségét.

Az egyetemi könyvtárak küldetése, jövőképe

Az egyetemi könyvtárak hiteles intézményként való tárgyalása során elsősorban küldetésüket, jövőképüket, stratégiájukat érdemes megvizsgálnunk. Szerencsére ezen a téren nincs nehéz dolgunk, hiszen a tavalyi évben született meg a terület ötéves stratégiája (*A felsőoktatási könyvtárak stratégiai fejlesztési irányai 2018–2023*¹⁰), az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma kijelölt munkacsoportjának köszönhetően. A hivatkozott dokumentumban a felsőoktatási könyvtárakat összefogó szakmai szervezet tényekre alapozva, modern szemléletben, ugyanakkor közérthetően összefoglalja a jelen helyzetet, amelyből kiindulva megfogalmazza a legfőbb fejlesztési irányokat és a szükséges beavatkozási pontokat. Mind a dokumentum szemléletét, mind az abban bemutatott konkrét területeket illetően rendkívül hangsúlyos szerep jut a hitelesség kérdéskörének.

Ahogy a könyvtári szféra többi szereplője, így a felsőoktatási könyvtárak mérete és lehetőségei is nagyon széles spektrumon szóródnak szét. A száz fő körüli dolgozói létszámmal működő nagy integrált tudományegyetemi könyvtáraktól kezdve egészen az egy-két fővel üzemelő tanszéki könyvtárakig terjed a paletta. A helyzetelemzésből kiderül, hogy mérettől függetlenül egyre fontosabb szerep jut a minőségirányítási rendszereknek, az olvasói elégedettségméréseknek és szigetszerűen már a munkatársakat megcélzó teljesítményértékelés is megjelent.

Mai modern világunkban a hitelesség egyik legfontosabb ismérvét az erős, értékálló – úgy is mondhatnánk mértékadó – brand (márkanév, arculat) jelenti, ami egy rendkívül összetett fogalom sok jelentésréteggel. Egy közintézmény ezt elsősorban egységes, modern arculati megjelenéssel és a folyamatos, sokcsatornás, hiteles kommunikációval (személyes, telefon, e-mail, chat, honlap, hírlevél, szociális hálózatok) tudja elérni. A szektor szereplőit érintő legfontosabb veszélyek jelenleg forráshiányból adódnak, amely bizonyos pontokon sajnos az intézmények kemény munkával megszerzett hitelességét is erodálhat-

ja: elsősorban a dokumentumbeszerzés elégtelen forrásain (a gyűjtőkori tevékenységben kialakuló hiányosságok miatt) és a hosszú évek óta rendezetlen bérkérdésen keresztül, amely könnyen kompetenciahiányba torkolló spirált indít el. Valamelyest megnyugtató, hogy a szakasz elején hivatkozott stratégia jól azonosította a problémákat és a szükséges beavatkozási pontokat is egyértelműen megfogalmazta.

Mi mindent hitelesítünk?

Egy 21. századi könyvtárnak nagyon sok mindent kell hitelesítenie. Mindenekelőtt szükséges megvizsgálnia a gyűjteményébe potenciálisan bekerülő dokumentumokat, lehetőleg még a beszerzés és az állományba vétel előtt. Sok esetben az egyes dokumentumok tartalmát csak az adott szakterület behatóan ismerő kolléga tudja kompetens módon megítélni. Emiatt különösen fontos, hogy az állománygyarapítás (és természetesen az apasztás!) a tudományos könyvtárakban szakreferensi döntések alapján történjen. Mindezen szempontok alkalmazására a könyv-, folyóirat- és adatbázis-rendelésnél, valamint a repozitóriumok gyarapításánál is fokozottan figyelni szükséges. Éppen emiatt az SZTE Klebelsberg Könyvtárban kiterjedt szakreferensi hálózatot működtetünk, amelynek keretében hiteles, a friss trendeket ismerő, profi szakemberek döntenek az egyes dokumentumok sorsáról. Az ügyfelekkel történő szakmai kommunikáció ellátása szintén szakreferens kollégáink feladata, ahogyan az adott terület felhasználóit megcélzó képzések tartása is. Mindezt honlapunkon *Az Ön könyvtárosa* menüpontban¹¹ közvetítjük látogatóink felé. A szakreferensek esetében különösen fontos a szakterületi végzettség. A teljesség igénye nélkül jelen pillanatban könyvtárunkban a következő végzettséggel (is) rendelkező kollégák vesznek részt ebben a munkában: vegyész, biológus, fizikus, nyelv- és szakos bölcsész, történész, filozófus, magyar szakos és keleti nyelvek és kultúrák szakos bölcsész.

A felhasználók hitelesítése a különböző szolgáltatásaink keretében legalább annyi kihívást tartogat és annyira szerteágazó, mint a dokumentumok hitelesítése. A különböző célcsoportokat megcélzó szolgáltatások esetében más-más autentikációs módszerek alkalmazására van szükség. Ezek között a közös pontot a GDPR-megfelelés jelenti.

Néhány terület, ahol különböző szintű felhasználói azonosítás valósul meg:

- könyvtári területre való anonimizált, de regisztrált belépés (statisztikai célból);
- beiratkozás és olvasótípusok: oktató, hallgató, alumni, városi olvasó, egyéb;
- beiratkozáshoz kötött szolgáltatások: számítógép-használat, wifi, adatbázisokhoz való hozzáférés, proxyszolgáltatás;
- saját szolgáltatások: raktári kikérés, hosszabbítás, repozitóriumok, Open Journal Systems (OJS), Omeka (nyílt forráskódú tartalomkezelő rendszer), Open Access pályázati rendszer;
- Eduroam és eduID.

Felhasználóképzés, harmadik misszió és humánpolitika

Közhelynek tekinthető megállapítás, azonban egyre fokozottabb gondot jelent napjainkban az információs dzsungelben való eligazodás: eldönteni egy információról, adatról, hírről, tényről, hogy valóban száz százalékgig megbízható, hiteles állítás-e vagy sem. Ez a tudományos világban legalább akkora problémát jelent, mint a hétköznapi életben. Emi-

att a felsőoktatási könyvtárak egyik kiemelt, egyre erősödő feladata a több célcsoportot megcélzó felhasználóképzés. Saját könyvtárunk esetében három fő célcsoportot azonosítottunk a használók fő kategóriáit tekintve: aktív egyetemi hallgatók, oktatók-kutatók, városi olvasók és volt egyetemisták. A három használói csoport teljesen más igényekkel rendelkezik, számosságuk és a könyvtárhasználat mélysége, intenzitása is teljesen más az esetükben, emiatt a felhasználóképzésnél is teljesen más stratégiát és tematikát kell alkalmaznunk. Közös pontnak tekinthető ugyanakkor, hogy mindhárom csoport esetében fontos szerepe van a képzésnek és a tudományos életre oly jellemző kritikus gondolkodásnak. A városi olvasói kör esetében egyfajta harmadik missziós tevékenységnek is tekinthető az őket megcélzó képzési, ismeretterjesztési portfólió.

Az egyetemi hallgatók esetében az egyik legnagyobb lehetőséget a teljes szegedi Bölcsész- és Társadalomtudományi Karnak tartott *Könyvtár- és informatikai alapismeretek* kurzusunk¹² jelenti. Szintén a reguláris képzésben, bizonyos doktori iskolák esetében a PhD-hallgatókat célozzuk meg a *Szakirodalmazás és tudományos publikálás* kurzussal¹³. A konkrét tanrendi képzésen kívül fut az elsősorban szakdolgozókat megcélzó *Kölcsönözz ki egy könyvtárost!* projektünk¹⁴, ahol szakértő könyvtárosok egy-egy személyes konzultáció során tájékoztatják a diplomaszerezés előtt álló hallgatót a legfontosabb forrásismereti tudnivalókról, a plágium elkerülésének fontosságáról és az alapvető idézési szabályokról. A személyre szabott konzultációkon azokat az általános formai ismereteket próbálják meg átadni a könyvtáros kollégák a hallgatóknak, melyek révén hitelessé tud válni egy szakdolgozat.

Néhány éve könyvtárunk harmadik missziós tevékenysége is fejlődésnek indult. Ennek keretében tematikus, a tudományos szakkönyveknél valamelyest könnyedebb hangvételű, előismeretek nélkül is érthető, ugyanakkor igényes és ellenőrzött ismereteket közlő tudományos-ismeretterjesztő válogatást alakítottunk ki *Sci-erzta polc*¹⁵ néven. Ehhez kapcsolódóan havonta szervezünk ismeretterjesztő, tudománynépszerűsítő előadásokat, amelyeket az egyetemről felkért szakértő előadók tartanak. Az előadásokat rögzítjük és YouTube-csatornánkon is közzétesszük azokat¹⁶. Néhány kiragadott példa, a témák jellegét bemutatandó: Zöld GMO-k és azokon túl¹⁷, Gyógynövényekről régen és ma¹⁸.

Videós tevékenységünket egyébként is fokoztuk az elmúlt időszakban, ugyanis nagy lehetőséget látunk benne a felhasználóképzés és szolgáltatásaink népszerűsítése terén. A közeljövőben mindezt szeretnénk egy koherens egésszé szervezni és kiegészíteni, egyfajta könyvtárismereti MOOC-kurzus¹⁹ létrehozását megcélözva. Néhány példa, a könyvtárhasználati segédletként működő videóink jellegét illetően: Publikáció feltöltése repozitóriumba az MTMT2 felületéről, E-források otthonról – proxybeállítás Mozilla Firefoxban, Hosszabbítás és raktári kérés otthonról²⁰. Az egyre nagyobb számú külföldi ügyfél miatt különösen fontos, hogy ezek a segédanyagok angolul és magyarul is elkészüljenek. Ez utóbbi megállapítás természetesen nem csak a videós anyagokra érvényes. Mindezek miatt az angol nyelvű tartalmaink minőségbiztosítására külön lektoráló munkacsoportot alakítottunk, amely publikálás előtt átnézi az idegen nyelvű szövegeket, növelve ezzel az intézmény kommunikációjának minőségét, hatékonyságát és hitelességét.

Talán az eddigiekből is látható, hogy az intézményi hitelességre való törekvés tudatos tervezést és cselekvést igényel. Mindezek alapját kétségkívül a tudatos munkaerő-gazdálkodás, valamint az önképzés és a szakképzés adja.

Hiteles könyvtárat csak hiteles munkatársakkal lehet csinálni! Kollégáink naprakész-ségét biztosítandó két-három hetente belső továbbképzéseket szervezünk, ahol egyrészt a konferenciákon vagy más szakmai eseményen részt vett munkatársak számolnak be a megszerzett ismeretekről. Hasonló alkalmakon egy-egy felkért előadóval az új munkafolyamatok, vagy szolgáltatások kerülnek bemutatásra. Általában mindez saját belső erőforrásból zajlik, de természetesen külső előadók is előfordulnak továbbképzéseinken, például egy-egy tartalomszolgáltató cég tréningje során. Ami a külső, intézményesített képzési lehetőségeket illeti, élve a kínálózó lehetőségekkel, kollégáink gyakorta részt vesznek a Könyvtári Intézet által szervezett továbbképzéseken.

Mindezek mellett rendkívül fontosnak tartom kiemelni munkatársaink óraadóként való részvételét a szegedi, egyetemi szintű informatikus könyvtáros képzésben. Intézményként gyakorlati helyszín biztosításával működünk közre a következő könyvtáros generáció képzésében. Ezek a lehetőségek sokat segítenek abban, hogy egyfajta tehetség-gondozási tevékenységet is felvállalva, aktív „fejvadászatot” tudjunk folytatni az informatikus könyvtáros hallgatók körében.

Szerzői támogatás, MTMT, repozitóriumok és a hitelesség

A Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) megkerülhetetlen témát jelent, ha a tudományos könyvtárak és a hitelesség kérdéskörét tárgyaljuk. Súlyos félreértés – amely a napi sajtóban többször előfordult –, hogy az MTMT-t közhiteles adatbázisnak tartják. A rendszer nem tud közhiteles adatbázisként működni, hiszen nem ez a működési modellje, ahogyan azt Kollár István²¹ vagy Áts József²² az MTA KIK MTMT osztályának vezetője is kiemelte. Ez nem azt jelenti, hogy az MTMT, illetve sokkal inkább a működtető adminisztrátorok ne törekednének arra, hogy a felvitt adatok minél teljesebbek és hitelesebbek legyenek. Ennek egyik fontos indikátora a rekordállapot (szerzői, admin láttamozott, érvényesített, hitelesített rekord). Az MTMT-ben található pontos bibliográfiai és tudománymetriai adatok a különböző intézményi statisztikák, pályázatok esetében megkerülhetetlenné váltak. Saját intézményünk gyakorlatában jelenleg négy előmeneteli eljáráshoz, pályázathoz végeznek igény esetén a könyvtár MTMT adminisztrátorai listaellenőrzéseket: PhD-eljáráshoz, habilitációhoz, egyetemi tanári kinevezéshez és MTA doktora pályázathoz²³. A Szegedi Tudományegyetemen igen kiterjedt, a könyvtáron jóval túlnyúló adminisztrátori hálózati modellben működik az MTMT²⁴, erős könyvtári képzési, konzultációs háttérrel. Az MTMT-vel szoros szimbiózisban léteznek a (minősített) repozitóriumok, amelyeknek több funkciója közül az egyiket mindenképpen a feltöltött dokumentumok hitelesítése jelenti.

Az elmúlt néhány évben egyre több azonosítással/azonosítókkal kapcsolatos feladat talála meg a könyvtárat: hozzánk került az egyetem számára szükséges ISBN/ISSN-igénylések ügyintézése, a DOI-azonosítók regisztrációja (kb. 15-20 kurrens folyóirat, könyvek egyre rendszeresebben), az ORCID-²⁵ és más szerzői profilokkal kapcsolatos tanácsadás, népszerűsítés. Ezen a területen tavaly ősszel hatalmas munkát jelentett az SZTE-hez tartozó, több mint 4600 Scopus szerzői profil átnézése és a hibák jelzése az adatbázis gondozói felé, mellyel jelentősen nőtt az adatok tisztasága, hitelessége. Hasonló adattisztítást tervezünk a Web of Science adatbázis esetén, amint erre a szolgáltató megteremti a szükséges informatikai hátteret.

Az egyetemi szerzők támogatását megcélzó csomagunk *Szerzői Eszkőztár* néven²⁶ fut, amelynek egyik fő célját szintén a hiteles információk rendelkezésre állásának növelése képezi a publikáló kutatók sokrétű, szakszerű tájékoztatásán keresztül. A szolgáltatáscsomag kiemelt témái az Open Access és az ahhoz kapcsolódó területek: folyóiratrangsorok, parazita folyóiratok körüli tanácsadás, de ennek keretében működtetjük feltételekhez kötött APC²⁷ támogatási rendszerünket is. Ezen túl, az idei évben olyan, újszerűnek mondható szolgáltatásokat vezettünk be, mint a plágiumellenőrzés (a szerzőket és a szerkesztősegeket is megcélozva), a lektorálás, és a copyright-ügyintézés. Egy másik projekt keretében az SZTE Open Journal Systems-platfom²⁸ otthont adtunk a Szegedi Tudományegyetemhez köthető 16 folyóiratnak. A rendszer üzembeállításával határozott célunk volt, hogy technikai színvonalában meghaladjuk a tanszéki honlapokon szétszórta PDF-ek világát. A platformnak köszönhetően egy felületről, sok nemzetközi adatbázis felé disszeminálva, DOI-számokkal ellátva váltak hozzáférhetővé az egyetemhez köthető szakfolyóiratok.

Összefoglalás

Összességében elmondható – legalábbis az írás szerzője szeretné ezt hinni –, hogy a tudományos és szakkönyvtárak küldetészerűen hitelességre törekvő intézmények. Ezt egyre több olyan szolgáltatás támasztja alá, amelynek kulcsát a hitelesség jelenti: mennyiségében és mélységében is megnőtt a hitelességet, továbbá valamilyenfajta hitelesítést megkövetelő szolgáltatások száma. Napi elvárás, hogy a könyvtáros hiteles, kompetens szereplőként tudjon megjelenni az interakciókban, és hogy minőségi, releváns információt tudjon szolgáltatni az olvasók számára.

Saját intézményünk vonatkozásában a növekvő látogatottsági adatok és az elmúlt években lényegesen fokozódó használói igény – melyet a statisztikák, az elégedettségmérések és a személyes közlések egybehangzóan megerősítenek – mind igazolni látszanak hitelességre törekvő stratégiánk helyességét. Ugyanebbe a trendbe illeszkedik a három évvel ezelőtti, a nyitvatartás jelentős meghosszabbítására vonatkozó használói igény, majd az arra adott fenntartói válasz.²⁹

Jelen írás tételmondatának tekinthető, hogy *a hitelesség elsősorban a munkatársakon keresztül tud megnyilvánulni*. A következő fontos pont, hogy a bizalomépítés csak professzionális felületeken keresztül tud megvalósulni. Ennek egyik alapját képezi a brandépítés, amely mind az analóg felületekre (plakátok, tájékoztatóablak, infrastruktúra), mind a digitális felületekre (honlapok, YouTube, Facebook, Instagram stb.) ki kell, hogy terjedjen.

Valamint fontosnak gondoljuk, hogy csak a valóban sokcsatornás, interaktív kommunikációtól tud igazán hitelessé válni egy szervezet: figyelve ügyfelei kérdéseire, észrevételeire, meghallgatva azokat, közel valós időben kompetens válaszokat nyújtva. A felsőoktatási és közművelődési könyvtárak esetében egyaránt kiemelt szerep jut még a felhasználóképzésnek a digitális írástudás és az általános tudatosság növelésén keresztül. A forráskritika és a kritikus gondolkodás – különös tekintettel a webtartalmakra – egyre fontosabb, mivel az álhírek és áltudományos tartalmak tengerében napról napra nehezebb az eligazodás. Ezen az akadályokkal és csapdákkal teli terepen nagy segítséget tud nyújtani egy értő, erre kiképzett könyvtáros. A trendek egy irányba mutatnak: várhatóan a könyvtárak *hiteleshegyi* szerepe a jövőben még fontosabbá válik!

Jegyzetek

1. A tanulmány a Magyar Könyvtárosok Egyesületének 51. székesfehérvári vándorgyűlésén, 2019. július 4-én, a Tudományos és Szakkönyvtári Szekcióban elhangzott előadás írásbeli kivonata.
2. Kófalvi Tamás: *A hiteleshelyek a középkori Magyarországon* = Acta Universitatis Szegediensis : acta historica, 125. évf. 2007. 79. p. <https://ojs.bibl.u-szeged.hu/index.php/acthist/article/view/10467/10359> ; <http://acta.bibl.u-szeged.hu/2990/> (2019.09.10.)
3. Rózsa György: *Hagyomány, korszerűség, integráció. 175 éves a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára* = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 48. évf. 2001. 6-7. sz. 249. p. <http://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/2242> (2019.09.10.)
4. Monostori Imre: *A könyvtár mint hiteles hely* = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 11. évf. 2002. 5. sz. 8–12. p. <http://www.epa.oszk.hu/01300/01367/00029/pdf/01konyvtarpolitika.pdf> (2019.09.10.)
5. Nagy Gyula – Molnár Sándor – Kokas Károly: *A könyvtárak jövőjéről – Reflexiók egy előzetes kutatási jelentés kapcsán* = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 64. évf. 2017. 2. sz. 68. p. <http://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/901> (2019.09.10.)
6. Fehér Miklós: *A könyvtárak szerepe a települési közösségfejlesztő folyamatokban*. Budapest, 2018. június 11. Az előadás prezentációja innen érhető el: https://cselekvokozossegek.hu/wp-content/uploads/Feh%C3%A9r_M_A-k%C3%B6nyvt%C3%A1rak-szerepe-a-k%C3%B6z%C3%B6ss%C3%A9gfejleszt%C3%A9sben.pdf (2019.09.10.)
7. <https://sikertitka.cafelog.hu/2015/03/12/a-fank-konyvtar-liszt-tej-tojas-es-nemi-amerika> (2019.09.10.)
8. Stöhr Lóránt: *Az emlékezet újáteremtésének helye. Beszélgetés Zádori Zsuzsával, az OSA Archivum archívátorával*. <https://filmkultura.hu/regi/2008/articles/profiles/zadori.hu.html> (2019.09.10.)
9. Emmertné Szerőcsei Dóra: *A legnagyobb hazai műszaki könyvtár története. 160 éves a Műegyetemi Könyvtár. 125 éves az Országos Műszaki Könyvtár* (Műszaki tudománytörténeti kiadványok 29.) Budapest, BME OMIKK, 2009. <http://www.omikk.bme.hu/tudtort/29> (2019.09.10.)
10. Antal Istvánné – Karácsony Gyöngyi – Kálóczi Katalin – Keveházi Katalin – Nagy Zsuzsanna (2018): *A felsőoktatási könyvtárak stratégiai fejlesztési irányai 2018–2023. Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiumának javaslata*. http://ekk.org.hu/sites/default/files/EKFJ_2018_2023a.pdf (2019.09.10.)
11. <http://www.ek.szte.hu/az-on-konyvtarosa> (2019.12.19.)
12. Bővebb információ: <http://www.ek.szte.hu/konyvtar-es-informatikai-alapismeretek> (2019.09.10.)
13. Bővebb információ: <http://www.ek.szte.hu/szakirodalmazas-es-tudomanyos-publikalas-kurzus> (2019.09.10.)
14. <http://szakdolgozat.ek.szte.hu/> (2019.09.10.)
15. <http://www.ek.szte.hu/sci-eszta-polc/> (2019.09.10.)
16. <https://www.youtube.com/playlist?list=PLiAvwbbmRQxCUjzzfshPDWJiFs6zUF1> (2019.09.10.)
17. <https://www.youtube.com/watch?v=wqa15Fc0gkM> (2019.09.10.)
18. https://www.youtube.com/watch?v=jZjshHTPj_U (2019.09.10.)
19. „A MOOC, a Massive Open Online Course, azaz tömeges nyílt online kurzusok rendszere 2012-ben alakult ki, a távoktatási előzményekből, az amerikai felsőoktatási intézmények együttműködéséből. A MOOC mozaikszó – amit magyarul „muók”-nak ejtenek – mögötti új tanulási forma népszerűségének titka, hogy a képzéshez bárki és a világ bármely pontjáról csatlakozhat. Az online képzés tananyaga és feladatai az internet segítségével jutnak el a hallgatókhoz. A résztvevők online technológiák segítségével egymással is kommunikálnak, egymástól tanulva cserélik ki tapasztalataikat. A tanfolyam sikeres lezárásához ugyanúgy teljesíteni kell a követel-

- ményeket, mint a hagyományos tantermi képzés esetén. A sajtóhírek alapján is föltűnő, hogy a MOOC globális kezdeményezéssé alakult át, de elsősorban az angolszász nyelvterületen működő egyetemek jelennek meg a nagyobb oktatási platformokon. Például a Coursera és az edX kínálata folyamatosan bővül: a Coursera 2015-ben tált 1400 kurzusára több mint 16 millió diák jelentkezett.” Forrás: *Az online kurzuskínálat bővítése az SZTE képzéfejlesztésének része. Interjú az SZTE oktatási rektorhelyettesével, Prof. Dr. Karsai Krisztinával*, 2017.08.04.) <https://u-szeged.hu/sztehitek/2017-augusztus/online-kurzuskinalat?objectParentFolderId=19412> (2019.09.10.)
20. Valamennyi videó elérhető az alábbi linken: <https://www.youtube.com/user/sztebibl> (2019.09.10.)
 21. Kollár István: *Álom vagy valóság? – egy (fél)automatikusan működő bibliográfiai adatbázis felé* = Magyar Tudomány, 171. évf. 2010. 6. sz. 684–693. p. <http://www.matud.iif.hu/2010/06/04.htm> (2019.09.10.) ; https://epa.oszk.hu/00600/00691/00078/pdf/mtud_2010_06_684-693.pdf (2019.09.10.)
 22. Áts József *Az MTMT és az intézményi hozzárendelés problematikája* című előadásában tért ki rá, amely a 11. Informatio Scientifica – Informatio Medicata konferencia harmadik napján, 2014. szeptember 26-án hangzott el. Az előadás prezentációja innen érhető el: <https://lib.semmelweis.hu/app/getFile&cid=2200> (2019.09.10.)
 23. <http://szerzoknek.ek.szte.hu/palyazatok-kinevezesek-elomenetek> (2019.09.10.)
 24. <http://szerzoknek.ek.szte.hu/szte-mtmt-adminisztratorok> (2019.09.10.)
 25. Open Researcher and Contributor Identifier
 26. <http://szerzoknek.ek.szte.hu/> (2019.09.10.)
 27. APC = article processing charge, vagyis közlési díj. Az SZTE Klebelsberg Könyvtár Open Access gyakorlatáról ebben a cikkben olvashat bővebben: Keveházi Katalin: *Nyílt hozzáférés a gyakorlatban* = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 63. évf. 2016. 5. sz. 193-197. p. <https://tmt.omikk.bme.hu/tmt/article/view/62> (2019.09.10.)
 28. <http://www.ek.szte.hu/ojs/> (2019.09.10.)
 29. A korábbi hétköznapi nyitvatartás (08:00-20:00) két órával lett hosszabb, azaz hétköznapokon este 10-ig tart nyitva az intézmény.
-
-

SZTE
KLEBELSBERG
KÖNYVTÁR